

До Спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.010 Національного університету
«Одеська юридична академія»

ВІДГУК

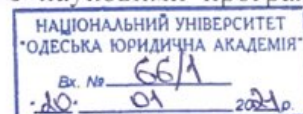
**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Рябченко
Олени Петрівни на дисертацію Реви Юрія Олексійовича «Антикорупційне
декларування: теорія, правове регулювання, практика», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право»**

Актуальність теми дисертації. Проблематика запобігання та протидії корупції вже давно пов'язується не тільки з ефективністю держави, а й з її фактичним існуванням, безпосередньо впливає на рівень економічного добробуту та якість вирішення інших нагальних соціальних проблем.

Складна структура корупції, розмаїття її форм та проявів, вимагає вироблення та застосування комплексного інструментарію антикорупційного механізму, а також постійне удосконалення їх дієвості реалізації з урахування потреб прозастосовної практики. Одним із таких важливих інструментів є антикорупційне декларування особами, на яких покладено функції держави або місцевого самоврядування, який з одного боку вже достатньо часу використовується в антикорупційному законодавстві та застосовується на практиці, проте з іншого, зазнав суттєвого оновлення за рахунок впровадження електронного урядування. Це безумовно спростило застосування антикорупційного декларування на практиці та значно підвищило його ефективність.

Поряд з цим, залишається ряд нерозв'язаних питань як щодо нормативної регламентації антикорупційного декларування в чинному законодавстві України, насамперед з урахуванням вітчизняної практики його застосування та передового досвіду європейських країн, так і шляхів подальшого втілення електронної форми цієї системи.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, його новаторський характер підкреслює зв'язок роботи з науковими програмами,

планами, темами. Слід відзначити, що на теперішній час питання формування якісно нового типу функціонування публічних службовців та дотримання ними законодавства в сфері запобігання корупції є одним із пріоритетних напрямків системної правової реформи. Конкретне наукове завдання щодо дослідження зазначеної проблематики виконано відповідно до Плану наукових досліджень кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія» «Концепція розвитку адміністративного, адміністративно-процесуального права та фінансового права в умовах євроінтеграції», що є складовою частиною теми «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842), дослідження якої здійснюється в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналізуючи зміст роботи, можна дійти висновку, що проведене дослідження є самостійним, творчим, цілісним і актуальним. Дисертація Ю.О. Рєви характеризується системним підходом до предмету дослідження. Визначені в роботі завдання дослідження відповідають його загальній меті, яка полягає у характеристиці правової природи антикорупційного декларування як засобу фінансового контролю за діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначенні стану його правового регулювання і наданні пропозицій щодо удосконалення чинного антикорупційного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Наукова робота є структурно логічною. У дисертації на базі здійсненого аналізу основних міжнародних стандартів та національного законодавства в означеній сфері, з використанням сучасних методів наукового пізнання, сформовано основні характеристики, що є притаманними антикорупційному декларуванню як засобові фінансового контролю. На цій основі автор переходить до визначення категорій, які формують зміст антикорупційного декларування, дослідження передумов запровадження електронної форми

антикорупційного декларування в Україні, окреслення специфіки виконання зобов'язання у вигляді подання антикорупційних декларацій.

Під час дослідження було використано широкий спектр як філософських, загальнонаукових, так і спеціальних методів, що були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених задач, об'єкта і предмета дослідження, а саме: діалектичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, структурно-функціональний, догматичний, статистичний методи, а також методи моделювання, аналізу, синтезу та ін. Усі ці методи дисертантом застосовано у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Джерельну базу дисертації становить сукупність наукових праць і нормативно-правових актів у сфері антикорупційного декларування. Автор під час дослідження опирався на фундаментальні дослідження загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного і адміністративного права, а також суміжних галузей науки. Емпіричною основою роботи є узагальнення практики здійснення фінансового антикорупційного контролю у публічному секторі, звіти інституцій, діяльність яких спрямовано на запобігання корупції, судові рішення з питань антикорупційного декларування та статистичні дані.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів. Новизна дисертації Ю.О. Реви має прояв як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми. Характеризуючи наукову новизну дослідження слід зазначити, що дисертація Ю.О. Реви є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці дослідженням, присвяченим антикорупційному декларуванню.

У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, до найбільш значущих із яких належать наступні.

В роботі уперше: визначено сутність концепту електронного антикорупційного декларування та стандарти його втілення у правову дійсність; сформовано авторське визначення поняття «фінансовий контроль у

сфері запобігання корупції; запропоновано використання принципу інтероперабельності як основоположної ідеї антикорупційного декларування при системі електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів для: ідентифікації особи; автоматичного формування та заповнення декларацій шляхом отримання інформації за допомогою національної системи електронної взаємодії між державними інформаційними ресурсами, електронними реєстрами, інформаційними системами тощо; автоматичної верифікації уже поданих декларацій.

Автором удосконалено підхід до окреслення системи заходів, яких спрямовано на верифікацію декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування шляхом виокремлення таких її складових: 1) здійснення контролю щодо своєчасності подання декларацій; 2) здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій; 3) застосування логічного та арифметичного контролю; 4) здійснення повної перевірки декларацій.

У роботі набули подальшого розвитку положення щодо характеристики змісту декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також пропозиції щодо часткового оприлюднення відомостей, які містяться в декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Також в дисертації сформульовано конкретні пропозиції щодо удосконалення інституційного забезпечення антикорупційного декларування.

Оцінка змісту дисертації. Дисертантом висвітлено і опрацьовано комплекс проблемних питань теоретичного та практичного характеру, що виникають у зв'язку з впровадженням інформаційно-телекомунікаційних засобів до практики антикорупційного декларування та їх закріпленням на нормативному рівні.

Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, загальних висновків до роботи, списку використаних джерел. Структура дисертації повністю відповідає цілям і

задачам дослідження, дозволяє послідовно розглянути ключові питання щодо формування якісно нової моделі антикорупційного декларування. У дослідженні Реви Ю.О. порушено не розроблені раніше наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд корисних пропозицій.

Серед сформульованих в роботі положень, що заслуговують на першочергову увагу, слід відзначити авторську позицію стосовно визначення змісту зобов'язання публічних службовців щодо подання антикорупційної декларації через виокремлення таких елементів, як: 1) обов'язок подання декларацій опосередковано спеціальним статусом осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування; 2) обов'язок подання декларації як елемент правового статусу особи, якої уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, являє собою сукупність установлених та гарантованих державою вимог щодо її діяльності, офіційно закріплюючи міру необхідної поведінки під час здійснення функцій держави або місцевого самоврядування (у визначених випадках, до моменту здійснення указаних функцій та після припинення їх виконання); 3) обов'язок подання декларації є системним поняттям, структурний зміст якого формують: а) обов'язок подання декларації шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства; б) обов'язок своєчасного подання декларації; обов'язок відображення виключно достовірних відомостей у декларації; в) обов'язок відображення доходів і видатків у декларації виключно у грошовій одиниці України; г) обов'язок відображення усієї відомої інформації про члена сім'ї суб'єкта декларування, який відмовився надати будь-які відомості чи їх частину для заповнення декларації.

Автором сформульовано цілком логічні висновки щодо визначення верифікації для цілей антикорупційного декларування в якості комплекс заходів щодо збору та перевірки інформації стосовно наявних декларацій в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також перевірки повноти та

задачам дослідження, дозволяє послідовно розглянути ключові питання щодо формування якісно нової моделі антикорупційного декларування. У дослідженні Реви Ю.О. порушено не розроблені раніше наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд корисних пропозицій.

Серед сформульованих в роботі положень, що заслуговують на першочергову увагу, слід відзначити авторську позицію стосовно визначення змісту зобов'язання публічних службовців щодо подання антикорупційної декларації через виокремлення таких елементів, як: 1) обов'язок подання декларацій опосередковано спеціальним статусом осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування; 2) обов'язок подання декларації як елемент правового статусу особи, якої уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, являє собою сукупність установлених та гарантованих державою вимог щодо її діяльності, офіційно закріплюючи міру необхідної поведінки під час здійснення функцій держави або місцевого самоврядування (у визначених випадках, до моменту здійснення указаних функцій та після припинення їх виконання); 3) обов'язок подання декларації є системним поняттям, структурний зміст якого формують: а) обов'язок подання декларації шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства; б) обов'язок своєчасного подання декларації; обов'язок відображення виключно достовірних відомостей у декларації; в) обов'язок відображення доходів і видатків у декларації виключно у грошовій одиниці України; г) обов'язок відображення усієї відомої інформації про члена сім'ї суб'єкта декларування, який відмовився надати будь-які відомості чи їх частину для заповнення декларації.

Автором сформульовано цілком логічні висновки щодо визначення верифікації для цілей антикорупційного декларування в якості комплекс заходів щодо збору та перевірки інформації стосовно наявних декларацій в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також перевірки повноти та

достовірності відомостей, які містяться в декларації з метою підтвердження даних, що дають змогу встановити дотримання суб'єктом декларування норм антикорупційного законодавства. Також значну увагу приділено контролю за своєчасністю подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Цілком обґрунтовано дисертант стверджує, що процедура контролю за своєчасністю подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування є регламентованою нормами права послідовністю дій у сфері публічного адміністрування, яку спрямовано на забезпечення належного рівня протидії корупції та досягнення публічного інтересу. Крім того, Ю.О. Ревою слушно зазначено, що процедура контролю за своєчасністю подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є: а) формалізованою, б) неюрисдикційною, в) втручальною процедурою.

Проведений порівняльно-правовий аналіз міжнародної практики антикорупційного декларування дозволив автору визначити конкретні пропозиції щодо запозичення провідного досвіду в означеній сфері. Так, Ю.О. Рева наголошує, що для України актуальним є запозичення практики США та Китаю щодо: а) впровадження контролю за доброчесністю публічних службовців на місцевому рівні; б) використання штрафних санкцій за несвоєчасне подання декларацій, якщо термін не перевищує 30 днів; в) порядку оприлюднення декларацій та виокремлення закритої та відкритої форм антикорупційної декларації; г) переоцінки взаємовідносин між публічними службовцями та органами, які уповноважені здійснювати забезпечення антикорупційного декларування, щоби була можливість консультацій щодо декларування майна, яке може викликати підозру у доброчесності особи.

Значний інтерес становлять пропозиції автора щодо удосконалення системи суб'єктів, що забезпечують здійснення антикорупційного декларування шляхом виокремлення суб'єктів, яких уповноважено на:

а) встановлення нормативно-правових засад здійснення антикорупційного декларування; б) здійснення контролю за своєчасністю подання декларацій; в) здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, логічного та арифметичного контролю.

Заслужують на увагу пропозиції щодо удосконалення окремих положень Закону України «Про запобігання корупції». Також, автор вважає за доцільне прийняття центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику низки підзаконних нормативно-правових актів щодо порядку контролю за своєчасністю подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, шляхом автоматизованої перевірки, а також порядку автоматичного заповнення антикорупційної декларації на підставі даних, які містяться в державних реєстрах, автоматизованих інформаційних системах, базах даних за принципом інтероперабельності функціонування реєстрів.

Повнота викладу результатів в наукових публікаціях. Результати дисертаційного дослідження Ю.О. Рєви висвітлено у 5 наукових публікаціях, з них: 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у науковому виданні, включеному до наукометричної бази Scopus, 1 – у тезах доповідей за матеріалами науково-практичної конференції.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження і дискусійні положення дисертації. Поряд з позитивними здобутками дисертаційного дослідження Ю.О. Рєви, які є важливими для теорії адміністративного права й подальшого розвитку антикорупційного декларування, в рецензованій дисертації мають місце положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

1. Автор антикорупційне декларування визначає серед іншого й інститутом адміністративного права (с. 21, 23-24, 222). Ця теза потребує додаткового обґрунтування на захисті з урахуванням наступного.

Визначаючи особливості антикорупційного декларування як інституту адміністративного права здобувач зазначає про його міжгалузевість, оскільки норми, які належать до нього регулюють різні види суспільних відносин. З цим складно погодитись. По-перше, з теорії права відомо, що «міжгалузевість» застосовується до тих інститутів, які одночасно виокремлюються в різних галузях права, їм властиві спільні об'єднуючі характеристики та особливості, обумовлені галузевою належністю. По-друге, враховуючи що це інститут адміністративного як він може включати норми кримінального права або інших галузей права?

Крім того, постає питання щодо визначення спільних характеристик «антикорупційної декларації» та, зокрема, «податкової декларації», «митної декларації» тощо, що може допомогти визначитись із «міжгалузевістю» інституту антикорупційного декларування.

2. Надаючи характеристику суб'єктів, на яких поширюється обов'язок з антикорупційного декларування автор звертає увагу виключно на критерії визначення таких суб'єктів та їх склад, закріплені чинним законодавством. При цьому, видається, що значним підвищенням наукової цінності одержаних результатів було б формулювання універсальних критеріїв визначення суб'єктів, на яких поширюється обов'язок антикорупційного декларування, враховуючи невизначеність законодавця з підходом до їх виокремлення (зокрема, використано як загальні характеристики, так і назви конкретних посад) та перманентні зміни їх складу (зокрема, звуження чи розширення).

3. Відповідно до назви дисертаційної роботи її предметом є теорія, правове регулювання та практика антикорупційного декларування. Водночас, із змісту роботи та чинного антикорупційного законодавства вбачається, що основною формою здійснення антикорупційного декларування є електронна форма. Крім того, слід звернути увагу, що саме впровадження електронної форми

декларування актуалізувало обраний напрямок наукового пошуку та більшою мірою обумовило одержані результати (зокрема йдеться про принцип інтероперабельності). У зв'язку з цим, доцільним видається уточнення на цьому і предмету роботи. До того ж в тексті роботи трапляються поняття «антикорупційне електронне декларування» (с. 30), «електронне антикорупційне декларування (с. 19, 45, 47), «електронне декларування» (с. 26, 55), а також розмежування «декларування» та «електронного декларування».

4. Визначаючи особливості верифікації в межах антикорупційного декларування, автором охарактеризовано процедуру повної перевірки декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Втім, без окреслення методики проведення повної перевірки, досягти успіху в цій сфері не вдасться. Тому, пропонуємо автору визначитись з підходом до її окреслення в межах антикорупційного декларування.

5. Дискусійною видається пропозиція щодо утворення територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, навіть за рахунок ліквідації антикорупційних підрозділів всіх інших державних органів.

На нашу думку ця пропозиція потребує обґрунтування, передусім з позицій уточнення кількісних та якісних показників діяльності цього центрального органу, які будуть підвищені в разі утворення його територіальних органів.

Наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, і не применшують значення отриманих в роботі висновків, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що відзначаються корисністю для вирішення конкретного наукового завдання, сприяють з'ясуванню сутності та особливостей системи антикорупційного декларування в Україні.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Реви Ю.О. на тему «Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обгрунтовані результати, що мають інноваційний характер, відрізняються новизною в постановці проблем, що сприяє обгрунтованості та системності реформування антикорупційного декларування в Україні.

2. Дисертація Реви Ю.О. на тему «Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обгрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (із змінами від 21 жовтня 2020 р. № 979), а її автор – Рева Юрій Олексійович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та митної безпеки Університету
державної фіскальної служби України

Університет державної фіскальної служби України
Відділ Підпису та Кадрів
Начальник ВК / 14.08.2024 / [підпис]

О.П. Рябченко